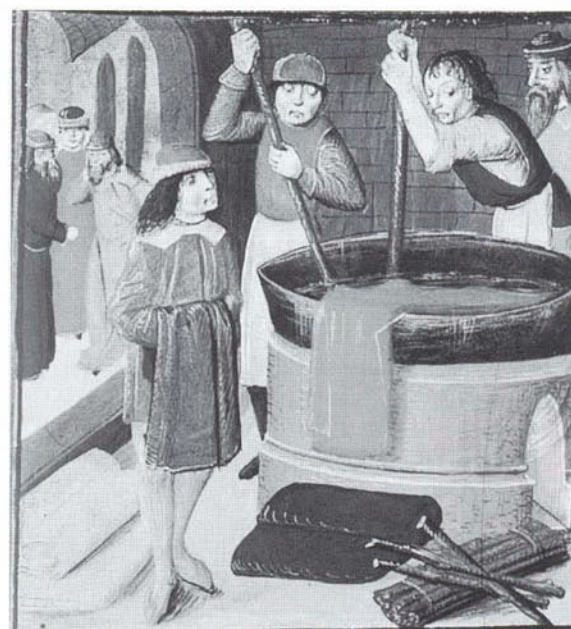

Weversplaats, Volderstraatje, Verwersstraat, Lange en Korte Putstraat (II)

In de vorige aflevering ging de auteur uitgebreid in op de wollenstoffen-nijverheid rond Weversplaats en Volderstraatje, een nijverheid die in middeleeuws Den Bosch tot grote bloei kwam. Na het weven van de stof volgde het 'vullen', het stevig maken van de stof. Zwaar en vuil werk waarbij volders met hun voeten de stof bewerkten. Nu gaat de auteur de Verwers- en Putstraten in.

Nadat de gevolve stof op de ramen weer wat gerekt was, ging ze naar de verver, vaak naar de Verwersstraat dus. Verver was eertijds 'verwer', en daarvóór 'veruwer'. Onze straatnaam is in deze ontwikkeling halverwege blijven steken. Het kon ook zijn dat de wol al vóór het weven, of zelfs vóór het spinnen geverfd was. Het laatste heet

Vlaamse lakenververs aan het werk. Een Brugs miniatuur uit 1482 (British Library, Londen)

De Lange Putstraat toen kinderen gewoon op straat konden spelen (ca. 1955)
(Foto: Stadsarchief, collectie Roelands)

‘aan de vezel’ of ‘aan de wol’ geverfd, en was de duurste manier, want ze kostte de meeste verf. Maar het leverde ook de mooiste en meest kleurvast geverfde stoffen op. De uitdrukking ‘door de wol geverfd’, gezegd van iemand die heel goed bekend is met iets, is ontspoord en luidde eigenlijk ‘aan de wol geverfd’. Het verven van wol, op welke manier dan ook, was een kapitaalintensieve onderneming, vanwege de dure grondstoffen en installaties die nodig waren. De procedures waren bovendien arbeidsintensief en vereisten veel kennis en nauwkeurigheid. Dit alles maakte dat het verven 60% uitmaakte van de kostprijs van wollen stoffen, en ook dat lakenververs in aanzien stonden, meer dan de vollers. Sommige ververs specialiseerden zich speciaal op het blauwverven. Hun handen namen nogal eens een blauwe kleur aan. Hun huizen hadden niet zelden namen als *De Blauwverver* of *De Blauwe Hand*.¹

Het verven gebeurde in kuipen, gevuld met water waarin plantaardige verfstoffen gemengd waren, en was een proces van lange adem, vaak minstens drie dagen. De verver mocht hier dan ook niet aan beginnen als hij niet minstens drie aaneensluitende werkdagen voor zich had, want als hij er eenmaal aan begonnen was, moest hij het af kunnen maken, anders was op het einde de verf niet goed meer. De verfkampen of -ketels moesten al die tijd op een bepaalde temperatuur gehouden worden, bij sommige procédés bijna of helemaal aan de kook. Het was dus geen wonder dat de ververijen brandgevaarlijk waren. Zo kraaide de rode haan in 1463, waarbij een groot deel van de Verwersstraat afbrandde nadat in de ververij De Grote Ketel brand ontstaan was. Waar lieten de ververs hun afgewerkte verf? Vaak gewoon in de Binnendieze, hoewel dat eigenlijk niet mocht. Ten behoeve van de ververs was de toegang tot de Verwersstroom vergemakkelijkt door de aanleg van de ‘Verwerstrap’.² De Verwersstraat werd tot ongeveer het midden van de vijftiende eeuw ‘Kolperstraat’ of ‘Lange Kolperstraat’ genoemd;³ hierop hopen we later terug te komen. In de straat die van de Lange Kolperstraat/Verwersstraat naar de Peperstraat loopt, werd ten gerieve van de ververs een put geslagen. Deze werd de ‘Verwersput’ genoemd.⁴ De precieze plaats is mij niet bekend, maar waarschijnlijk lag hij aan het begin van de straat, vanuit de Verwersstraat gezien, misschien op de hoek. Verschillende huizen in de Putstraat droegen de naam van *De Put* of iets dergelijks.⁵ Nu nog zit in een zijmuur aan de Lange Putstraat een (betrokkelijk nieuwe) gevelsteen met het opschrift ‘De Oude Put 1615’. In de schepenprotocollen wordt soms gesproken over: de straat die van de Kerkstraat langs de put naar de Verwers/Kolperstraat loopt, en soms over: de straat die van de Peperstraat naar de Verwers/Kolperstraat loopt. Ik zie hierin de Korte, respectievelijk de Lange Putstraat.

Noten

- 1 Resp. Rijkesluisstraat 4 in Oirschot en Verwersstraat 9 (over dit laatste pand: A.H. van Drunen, ‘Drie huizen in de Verwersstraat te ‘s-Hertogenbosch’, in: *Brabants Heem* 29 (1977) 134-149 en M. Spierings, ‘De Blauwe Hand’, in: *Boschboombladeren* nr. 19 van februari 1976, 1-19).
- 2 L. Adriaenssen, ‘Kleur voor Tilburgs laken. Lakenververijen in stad en Meierij van Den Bosch en in Breda in de zeventiende eeuw’, in: *Noordbrabants Historisch Jaarboek* 16, 1999 (‘s-Hertogenbosch 2000) 160-245, speciaal blz. 165.
- 3 F.W. Smulders, *Enige aantekeningen van straten in Den Bosch* (1970).
- 4 Schepenprotocol, R 1236 fol. 62v, d.d. 7-4-1467.
- 5 J. Mosmans, *Oude namen van huizen en straten te ‘s-Hertogenbosch* (‘s-Hertogenbosch 1907; reprint 1973) 82; Mosmans situeert de put in het begin van de Korte Putstraat, maar geeft niet aan hoe hij daaraan komt.

Geen restaurants, geen terrassen: de Korte Putstraat in 1965. Op het eind rechts is nog de zijgevel van het oude postkantoor zichtbaar.
(Foto: Stadsarchief, collectie Fr. Wijffels)

